

LIITE 1: KOULUTUSOSIO 1

Lainsäädäntö ja lyhenteet

Rikoslaki (723/2022)

Suomen perustuslaki (731/1999)

Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista (352/2003)

HE Hallituksen esitys

KKO Korkein oikeus

RL Rikoslaki

PL Suomen perustuslaki

vp Valtioapäivät

Viimeksi muutettu: tiistai, 22. marraskuuta 2022, 18:00

Lähdeluettelo

HE 13/2022 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle seksuaalirikoksia koskevaksi lainsäädännöksi. Luettavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_13+2022.pdf

HE 44/2022 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. Luettavissa: <https://www.edilex.fi/he/fi/20020044.pdf>

HE 6/1997 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi. Luettavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_6+1997.pdf

KKO 1998:1

KKO 2014:54

KKO 2014:85

Korkka-Knuts, Heli & Helenius, Dan & Frände, Dan 2020, Yleinen rikosoikeus, Edita Publishing Oy ja tekijät, Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2020.
Ojala, Timo 2012, Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset, Edita Publishing Oy ja tekijä, Porvoo 2012.

Ojala, Timo 2022, Seksuaalirikokset, Edita Publishing Oy ja tekijä, Keuruu 2022.

Tapani, Jussi & Tolvanen Matti, Rikosoikeuden yleinen osa - Vastuuoppi. 2008. Talentum.

Tapani, Jussi & Tolvanen, Matti & Hyttinen, Tatu 2019. Rikosoikeuden yleinen osa: Vastuuoppi, Alma Talent Oy, Helsinki 2019. sivut 263-264. Luettavissa: [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/teos/CABBXXBTABHED#kohta:3\(\(20\)Kriminalisoinnin\(\(20\)sis\(\(e4\)ll\(\(f6\)lliset\(\(20\)kriteerit\(:3.2\(\(20\)Oikeushyvien\(\(20\)suojelun\(\(20\)periaate:piste:b2204](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/teos/CABBXXBTABHED#kohta:3((20)Kriminalisoinnin((20)sis((e4)ll((f6)lliset((20)kriteerit(:3.2((20)Oikeushyvien((20)suojelun((20)periaate:piste:b2204).

Viimeksi muutettu: tiistai, 22. marraskuuta 2022, 21:54

LIITE 2: KOULUTUSOSIO 2

RL 20:23 §

Sukupuoliyhteys

1 / 6 ▶

”Sukupuoliyhteydellä tarkoitetaan tässä laissa sukuelimellä tehtävää taikka sukuelimeen tai peräaukkoon kohdistuvaa seksuaalista tunkeutumista toisen kehoon, toisen sukuelimen ottamista omaan kehoon taikka toisen sukuelimen tai peräaukon koskettelua sukuelimellä tai suulla.” (RL 20:23 (8.7.2022/723)).

◀ 2 / 6 ▶

Käsitteellä tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilö seksuaalisesti tunkeutuu toisen sukuelimeen tai peräaukkoon taikka tunkeutuu toisen kehoon sukupuolielimellä. Edellä mainittu tunkeutuminen voi täytyä joko esineellä, sukuelimellä tai muulla kehon osalla. (Ojala 2022, 85.) Sukupuolilyhteyden määritelmään kuuluu myös esineellä tunkeutuminen toisen sukuelimeen tai peräaukkoon seksuaalisessa merkityksessä (Ojala 2022, 87).

◀ 3 / 6 ▶

Määritelmästä esimerkkinä voisi olla naisen sukuelimen koskettelu sukuelimellä tai suulla niin, ettei koskettelu etene ulkoista sukuelintä syvemmälle. Toisena esimerkkinä määritelmään soveltuvasta tapauksesta on miehen sukuelimen koskettelu sukuelimellä tai suulla kuitenkin ottamatta sitä omaan kehoon. (HE 13/2022 vp, 134.)

◀ 4 / 6 ▶

Miehen sukupuolielimellä tapahtuvan vaginaan kohdistuvan sukupuoliyhteyden lisäksi sukupuoliyhteys voi olla sukuelimellä anaalista eli peräaukkoon kohdistuvaa tai oraalista eli suuhun kohdistuvaa (Ojala 2022, 85). Kuitenkaan esimerkiksi tekopeniksellä tai siihen rinnastettavalla esineellä tapahtuvaa tunkeutumista uhrin suuhun ei pidetä säännöksen mukaisena sukupuoliyhteytenä, mutta taas sukuelimeen tai peräaukkoon tunkeutuminen edellä mainitulla esineellä on sukupuoliyhteyttä. Peräaukkoon tunkeutuminen on lain mukaan yhtä paheksuttavaa kuin sukuelimeen tunkeutuminen. (Ojala 2022, 86.)

◀ 5 / 6 ▶

Edellä mainitun lisäksi myös tietyt koskettamalla tapahtuvat teot katsotaan kuuluvan sukupuoliyhteyden piiriin. Sukupuoliyhteydeksi katsotaan, jos tekijä koskettaa uhrin sukuelintä tai peräaukkoa suullaan tai sukuelimellään. Sukupuoliyhteyden määritelmä on neutraali sen suhteen, kumpi on tekijä ja kumpi kohde (HE 13/2022 vp, 134.) Suulla koskemisen piiriin kuuluu kielellä koskeminen. Koskettelulla tai koskettamisella tarkoitetaan muuta kuin hetkellistä ja kevyttä hipaisemista (HE 13/2022 vp, 134.) Koskettelu voi tapahtua joko samaa tai eri sukupuolta kohtaan (Ojala 2022, 86). Määritelmä ei edellytä, että uhri ja tekijä ovat eri sukupuolta (Ojala 2022, 87).

◀ 6 / 6 ▶

RL 20:23 § Seksuaalinen teko

1 / 4 ▶

”Seksuaalisella teolla tarkoitetaan tässä laissa sellaista tekoa, joka tekijä ja kohteena oleva henkilö sekä teko-olosuhteet huomioon ottaen on seksuaalisesti olennainen.” (RL 20:23 (8.7.2022/723)).

◀ 2 / 4 ▶

Seksuaalisen teon piiriin katsotaan teko, joka tekijä ja uhri sekä teko-olosuhteet huomioon ottaen on seksuaalisesti olennainen (HE 6/1997 vp, 188–198., HE 13/2022 vp, 125). Määritelmän mukainen seksuaalisen teon olennaisuus arvioidaan objektiivisin perustein (Ojala 2022, 221). Sillä ei ole väliä, tehdäänkö teko nimenomaan koskettamista käsittävillä seksuaalisilla teoilla vai muulla tavalla, kuten esimerkiksi siten, että tekijä saa uhrin osallistumaan hänen seksuaaliseen itsetyydytykseensä tai seksuaaliseen kanssakäymiseen ilman uhrin vapaaehtoisuutta. Edellä mainitussa esimerkissä tekijä loukkaa uhrin seksuaalista itsemääräämisoikeutta. (Ojala 2022, 221.)

◀ 3 / 4 ▶

Lapseen kohdistuvaksi seksuaaliseksi teoksi voidaan katsoa esimerkiksi pornon näyttäminen lapselle, jonka kehitykselle siitä on haittaa (HE 13/2022 vp, 127). Lisäksi seksuaalisena tekona voidaan pitää toisen henkilön sukupuolielinten kuvaamista ilman, että kuvattavana olevalta henkilöltä on tähän lupaa (HE 13/2022 vp, 109).

◀ 4 / 4 ▶

Tahallisuus ja olosuhdetahallisuus

1 / 6 ▶

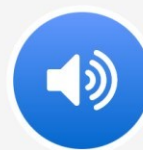
Tahallisuus suhteessa asianomistajan ikään on oleellinen seikka kaikissa lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Suomen rikoslaissa (16.8.1996/626) rangaistavuus edellyttää aina, että rikoksen tekijä on toiminut huolimattomasti tai tahallisesti (RL (16.8.1996/626) 3:5.1). Edellä mainittu toki riippuu sovellettavana olevasta tunnusmerkistöstä. Rikoslaissa on siis säännelty tunnusmerkistöt niin, että teko on rangaistava vain tahallisena, ellei erikseen säädetä huolimattomuutta rangaistavaksi. (Korkka-Knuts ym. 2020, 120.)

◀ 2 / 6 ▶

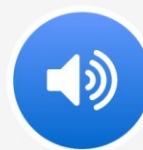
Tahallisuuden edellytyksenä on se, että tekijä on tehnyt jonkin oikeudenvastaisen teon tahallisesti. Tällöin tekijä on joko tarkoittanut aiheuttaa seurauksen tai pitänyt sen aiheutumista varmana tai varsin todennäköisenä. (RL (16.8.1996/626) 3:6.) Tekijä on siis tehnyt tietoisien päätösten vaarantaa tai loukata kohteena olevan oikeudellisesti suojattuja etuja (Tapani ym. 2019, 263). Mikäli tekijä on pitänyt seurausta tarkoittamaansa seuraukseen nähden varmasti liittyvänä, on tunnusmerkistön mukainen seuraus myös luettavissa tahallisesti aiheutetuksi. Teko on rangaistavana tahallisena vasta silloin, kun se täyttää koko oikeudenvastaisen teon. (RL (16.8.1996/626) 3:6.)

◀ 3 / 6 ▶

Tahallisuutta arvioitaessa kyse on siitä, mitä tekijä on tekohetkellä tahtonut ja mieltänyt (Tapani ym. 2019, 264). Tekijän ei ole mahdollista vaikuttaa omalla toiminnallaan kaikkiin tunnusmerkistön kannalta merkityksellisiin seikkoihin, minkä vuoksi tahallisuudessa erotellaan seurausten ja olosuhteiden merkitys. Esimerkiksi tekijä ei voi omalla toiminnallaan vaikuttaa asianomistajan ikään eli siihen, että asianomistaja on alle 16-vuotias, mutta tekijän tietoisuus asianomistajan iästä voi vaihdella. (Tapani ym. 2019, 264–265.) Tunnusmerkistön täyttymistä arvioitaessa voidaan katsoa, kuinka hyvin tekijä oli selvillä teon hetkellä olosuhteiden käsillä olosta tai oliko tekijä mahdollisesti pitänyt olosuhteiden käsillä oloa varsin todennäköisenä (HE 44/2002 vp, 73–74). Hyvä esimerkki tästä on edellä mainittu ikäkysymys. Oliko rikoksen tekijä tietoinen, että rikoksen uhri oli alle 16-vuotias?

◀ 4 / 6 ▶

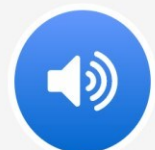
Tahallisesti aiheutetut teot jaetaan seuraus- ja olosuhdetahallisuuteen. Seuraustahallisuutta ei käsitellä edelle kerrottua tarkemmin, koska lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten arvioinnissa olosuhdetahallisuudella on usein huomattavasti suurempi merkitys. Olosuhdetahallisuus on termi, jota ei löydy rikoslaista. Olosuhdetahallisuus tarkoittaa käytännössä sitä, että tekijä ei ole teon hetkellä selvittänyt kaikkia käsillä olevia asioita, joita tunnusmerkistön täytyminen edellyttää. Tilanne voi olla myös se, että tekijä erehtyy jonkun teon relevanteista seikoista (Tapani ym. 2008, 228.) Tietämättömyys ei poista rikosvastuuta. Tarkoituksellinen tietämättömyys onkin olosuhdetahallisuuden yksi ongelmakohdista. (Tapani ym. 2008, 229.) Tahallisuusarviointia tehdessä pitää huomioida tekijän tekohetken päätös olla hankkimatta lisää tietoa. (Tapani ym. 2008, 230.)

◀ 5 / 6 ▶

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön osalta tekijän tulee tiedostaa, että lapsi alle 16-vuotias. Pelkkä väitös siitä, ettei tekijä ollut tietoinen uhrin iästä, on näyttönä heikko. Näin on myös tilanteessa, jossa uhri kertoo tekijälleen olevansa 16 vuotta täyttänyt. Korkein oikeus on ottanut kantaa useisiin tällaisiin tapauksiin, jossa tekijä vetoaa olosuhdetahallisuuteen. Ratkaisussaan KKO 2014:54 korkein oikeus on soveltanut todennäköisyystahallisuutta. Tällöin on riittävää, että tekijän on täytynyt ymmärtää uhrinsa olevan alle 16-vuotias. Tällaiset seikat ovat arvioitavissa lapsen kehitysvaiheen, tapaamisolosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella. Myös epäily siitä, että lapsi on alle 16-vuotias riittää siihen, että tekoa voidaan arvioida lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä. (Ojala 2022, 236.) Tilanteet, joissa tekijä on voinut uskottavasti erehtyä lapsen ikää koskevasta olosuhteesta, arvioidaan aina erikseen. Joskus todistelu riittää osoittamaan, että tekijän tahallisuus kattaa myös lapsen olevan alle suojaikärajan, mutta valitettavasti aina näin ei tapahdu, jolloin tuomio jää antamatta.

◀ 6 / 6 ▶

LIITE 3: KOULUTUSOSIO 3

RL 20:23 § Sukupuolilyhteys

1 / 6 ▶

”Joka on sukupuoliyhteydessä kuuttatoista vuotta nuoremman lapsen kanssa, on tuomittava lapsenraiskauksesta vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Lapsenraiskauksesta tuomitaan myös se, joka on sukupuoliyhteydessä kuusitoista mutta ei kahdeksantoista vuotta täyttäneen lapsen kanssa, jos tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapseen nähden.

Yritys on rangaistava.”(RL 20:12 (8.7.2022/723).)

◀ 2 / 6 ▶

Sukupuoliyhteydessä oleminen kuuttatoista vuotta nuoremman lapsen kanssa on rikoslain 20 luvun 12 pykälän 1 momentin nojalla lapsenraiskaus. Termi käsittää siis lasten kanssa tapahtuneet sukupuoliyhteydet. (HE 13/2022 vp,125.) Käsite sukupuoliyhteys on määritelty kappaleessa neljä Keskeisimmät käsitteet. Tarkastelussa on syytä huomioida, että sillä, kumpi osapuolista on ollut aloitteellinen, ei ole tunnusmerkistön täyttymisen kannalta merkitystä (HE 13/2022 vp, 23).

Säännöksen soveltamisen kannalta tahallisuutta kuitenkin edellytetään, ja sen avulla pyritään suojaamaan alle 16-vuotiaan lapsen täydellinen koskemattomuus. Lapsen suostumus itsessään ei vaikuta tunnusmerkistön täyttymiseen. Myöskään muilla raiskauksen pykälässä mainituilla seikoilla kuten painostuksella tai väkivallan käytöllä ei ole merkitystä tunnusmerkistön täyttymisen kannalta. Nämä seikat vaikuttavat vain rangaistuksen mittaamiseen. (HE 13/2022 vp, 123.)

Tiivistetysti voidaan sanoa, että raiskaussäännöksessä keskeisintä on vapaaehtoisuus, joka voi puuttua, vaikka henkilöä ei olisikaan pakotettu sukupuoliyhteyteen esimerkiksi uhkaamalla tai väkivalloin (HE 13/2022 vp, 98). Lapsenraiskauksessa tätä suostumusta ei edellytetä. Raiskaus RL 20:1 §:n (8.7.2022/723) säännöksessä siis arvioidaan vapaaehtoisuuden puuttumista ja valinnanmahdollisuutta, mutta lapsenraiskauksessa rangaistavaa on olla sukupuoliyhteydessä alle 16-vuotiaan kanssa. Säännöksen teon eli sukupuoliyhteyden moitittavuuden arviointiin vaikuttavat lapsen iän lisäksi muun muassa lapsen taivuttelu, houkuttelu tai muu epäasiallinen vaikuttaminen (HE 13/2022 vp, 123).

◀ 3 / 6 ▶

Lapsenraiskaus pykälän soveltuvuus

Jos teossa täyttyy myös RL 20:1 §:n 1–2 momentin tunnusmerkistö, teosta ei rangaista erikseen tämän pykälän mukaisesti (HE 13/2022 vp, 123). Tämä johtuu siitä, että kyseessä on konkurrenssitilanne ja uhri on alaikäinen lapsi. Lisäksi kysymykseen voi tulla myös tilanne, jossa rikosentekijä on itsekin nuori. Mikäli näin olisi ja teon kohde olisi myös lähellä 16-vuoden suojaikärajaa mutta kuitenkin yli 15-vuotias eli Suomen lain mukaan rikosoikeudellisesti vastuussa, voisi kysymykseen tulla 12 §:n sijaan 16 §:ssä säädetty lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva säännös. Tätä käsitellään myöhemmin tässä työssä. (HE 13/2022 vp, 123–124 ja RL (16.8.1996/626) 3:4.1.)

◀ 4 / 6 ▶

Lapsenraiskauksessa käytetty väkivalta ja sillä uhkaaminen

Lapsenraiskaukseen voi sisältyä väkivaltaa tai sillä uhkaamista, mutta se ei ole välttämätöntä tunnusmerkistön mukaisuuden täyttymisen kannalta (HE 13/2022 vp, 101–102). Kuten raiskauspykälässäkin (RL 20:1), lapsenraiskauksessa käytetty väkivalta on kuitenkin lievempää verrattuna törkeään tekemiseen kuuluvaan ankaroitamisperusteen sisältämään vakavampaan väkivaltaan (HE 13/2022 vp, 101). Väkivallan asteeksi voi riittää hyvinkin vähäinen väkivalta (Ojala 2022, 103).

Lapsenraiskaukseen kuuluva väkivalta voi olla esimerkiksi:

- kiinnipitämistä
- kaatamista
- kämmenellä tai nyrkillä tapahtuvaa lyömistä
- potkimista
- raahaamista (HE 13/2022 vp, 101)

Sillä, vastusteleeke uhri teon hetkellä väkivaltaa vastaan, ei ole merkitystä sille, onko kyseessä lapsenraiskaus (HE 13/2022 vp, 101). Väkivallan käytön tai sillä uhkaamisen lisäksi lapsi voidaan pakottaa sukupuoliyhteyteen myös muulla tavalla uhkaamalla. Tällä uhkaamisella tarkoitetaan sitä, että lapsen tahtoon vaikutetaan niin, että hänen täytyy alistua sukupuoliyhteyteen tekijän kanssa (Ojala 2022, 112). Uhkaamalla pakottaminen käsittää väkivallan käytöllä uhkaamisen lisäksi muun vakavana pidettävän uhkauksen (Ojala 2022, 113). Uhkan käyttäminen tekee lapsenraiskauksesta entistä moitittavamman.

◀ 5 / 6 ▶

RL 20:12.2 Tekijänä lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa oleva henkilö lapsen ollessa 16–17-vuotias

Lapsenraiskauksena voidaan pitää myös tilannetta, jossa tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapseen nähden. Tällöin lapsen tulee olla vähintään 16-vuotias mutta alle 18-vuotias. (RL 20:12.2(8.7.2022/723).)

Vanhempaan rinnastettava henkilö voi olla esimerkiksi lasta säännöllisesti tapaava äitipuoli, lapsen vanhemman pitkäaikainen seurustelukumppani tai muu henkilö, joka on vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapsen elämässä. Vanhempaan rinnastettavan henkilön ei välttämättä tarvitse asua samassa taloudessa lapsen kanssa. (HE 13/2022 vp, 124.)

◀ 6 / 6

RL 20:13 § Törkeä lapsenraiskaus

1 / 15 ▶

”Jos lapsenraiskauksessa

1) käytetään tai uhataan käyttää vakavaa henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila,

2) rikoksen tekee useampi kuin yksi henkilö,

3) rikoksella aiheutetaan erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä,

4) rikos tehdään erityisen raa’alla, julmalla tai nöyryyttävällä tavalla,

5) kohteena on lapsi, jolle rikos lapsen iän tai kehitystason vuoksi on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa tai

6) rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa lapselle hänen tekijää kohtaan tuntemansa erityisen luottamuksen tai muuten tekijästä erityisen riippuvaisen asemansa vuoksi

ja lapsenraiskaus on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava törkeästä lapsenraiskauksesta vankeuteen vähintään neljäksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi.

Yritys on rangaistava.” (RL 20:13(8.7.2022/723).)

◀ 2 / 15 ▶

Törkeästä lapsenraiskauksesta on kyse silloin, kun lapsi on raiskattu ja tekoon liittyy ankaroittamisperuste ja se on kokonaisarvostellen törkeä. Törkeä lapsenraiskaus sisältää kokonaisuudessaan kuusi ankaroittamisperustetta, jotka on lueteltu pykälässä. Törkeän lapsenraiskauksen tunnusmerkistön kohdan 1–4 ankaroittamisperusteet vastaavat törkeän raiskauksen (RL 20:2 (8.7.2022/723)) ankaroittamisperusteita.

◀ 3 / 15 ▶

Vakavan väkivallan käyttäminen tai sellaisella uhkaaminen ja vaikean ruumiinvamman, vakavan sairauden tai hengenvaarallisen tilan aiheuttaminen

” – 1) käytetään tai uhataan käyttää vakavaa henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila, – –.” (RL 20:13.1,1(8.7.2022/723)).

Momentin 1 kohdan vakava väkivalta tarkoittaa väkivaltaa, joissa väkivallan aste ei aivan vastaa törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistöissä tarkoitettua väkivaltaa (HE 13/2022 vp, 106 ja Ojala 2022, 147). Törkeän lapsenraiskauksen tunnusmerkistön tarkoittama väkivalta voi siis olla käsiillä, vaikkei törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistö täytyisikään väkivallan osalta (Ojala 2022, 147). Mikäli väkivalta tulisi kyseeseen, olisi se tässä vakavampaa kuin perusmuotoisessa säännöksessä. Hallituksen esityksen HE 13/2022 vp mukaan vakavaksi väkivallaksi voidaan katsoa esimerkiksi

- erityisen voimakas tai useasti toistuva nyrkillä lyöminen tai potkaiseminen päähän
- erityisen voimakas tai useasti toistuva lyöminen tylpällä esineellä
- veitsellä viiltäminen
- hengittämistä salpaava kuristaminen
- erityisen voimakas tönäisy seinää tai kovaa pintaa vasten
- erityisen kivulias raajojen vääntäminen (HE 13/2022 vp, 106).

◀ 4 / 15 ▶

Esimerkkinä vakavalla väkivallalla uhkaamisesta voidaan käyttää tilannetta, jossa uhataan hakata uhri miltei kuoliaaksi, mikäli tämä ei suostu sukupuoliyhteyteen. Fyysinen väkivalta tai esimerkiksi ampuma- tai teräaseen pitäminen kädessä voidaan lukea vakavan väkivallan käytöksi samoin kuin aseiden pitäminen ohimolla tai teräaseen pitäminen uhrin kaulalla. (Ojala 2022, 151.)

Säännöksen ensimmäisen kohdan mukainen vakava väkivalta tai sellaisella uhkaaminen tulee tapahtua raiskauksen yhteydessä, jotta voitaisiin soveltaa törkeää lapsenraiskaukseen törkeän pahoinpitelyn sijaan (HE 13/2022 vp, 106). On kuitenkin muistettava se, että vaikka teossa ei täytyisi vakavan väkivallan käyttö, se on mahdollista arvioida törkeäksi lapsenraiskaukseksi. Tällöin tekijän on raiskauksella aiheutettava tahallisesti lapselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila. (HE 13/2022 vp, 107.)

◀ 5 / 15 ▶

Törkeässä lapsenraiskauksessa vakavan väkivallan lisäksi kyse voi olla myös raiskauksen mukana aiheutetusta vaikeasta ruumiinvammasta, vakavasta sairaudesta tai hengenvaarallisesta tilasta (Ojala 2022, 151). Kun kysymys on vakavan seurauksen aiheuttamisesta raiskauksella, tulee edellä mainittu seuraus olla aiheutettu tahallisesti. Vaikeiksi ruumiinvammoiksi voidaan esimerkiksi laskea murtumat, toisen silmän näkökyvyn oleellinen alentuminen tai kuulon menettäminen toisesta korvasta. Raiskauksesta aiheutuvat henkiset oireet eivät yleensä lukeudu tähän ankaroitamisperusteeseen. (Ojala 2022, 152.)

Vakava sairaus taas voisi olla sukupuolitauti, joka tarttuu teon yhteydessä. Sukupuolitauteja on erilaisia, joista esimerkiksi HIV-infektio luetaan vakavaksi. Edellytyksenä ovat viruksen tarttuminen ja tahallisuus. Hoitamattoman HIV-infektion kanssa kysymykseen tulee tekijän tahallisuuden arviointi. (Ojala 2022, 152.) Jossakin tapauksissa henkisen terveyden vahingoittuminen voidaan lukea vaikeaksi ruumiinvammaksi tai vakavaksi sairaudeksi. Näissä tapauksissa henkisen terveyden vahingoittumisen tulee olla riittävän vakavaa. Tulkinta-apua arviointiin voi saada esimerkiksi liikenne- ja potilovahingolautakunnan korvausohjeiden luokittelusta (Ojala 2022, 153.)

◀ 6 / 15 ▶

Hengenvaarallisessa tilassa on kyse konkreettisesta vaarasta hengenmenetykseen. Tällainen voi muodostua esimerkiksi tilanteessa, jossa tekijä käyttää uhriinsa teräasetta. On otettava huomioon, ettei esimerkiksi kuristaminen välttämättä merkitse hengenvaarallisen tilan aiheuttamista, vaikka se aiheuttaakin konkreettisen vaaran. KKO 1998:1 ratkaisussa tekijä oli kuristanut uhria vuoroin käsillä ja vyöllä kaulasta aiheuttaen tälle tajunnanmenetyksen. Korkein oikeus totesi, että uhri oli ollut kuristamisen seurauksena konkreettisessa hengenvaarassa, koska kyseeseen tuli vaara heijasteelliseen sydänpysähdykseen. Teko oli aiheuttanut nirhaumien ja verenpurkaumien lisäksi vakavia hengitysvaikeuksia ja shokkitilan. Pahoinpitely itsessään ei ollut aiheuttanut hengenvaarallista tilaa. (Ojala 2022, 154.)

◀ 7 / 15 ▶

Rikoksen tekee useampi kuin yksi henkilö

” – 2) rikoksen tekee useampi kuin yksi henkilö, – –.” (RL 20:13.1,2(8.7.2022/723)).

Koska kahden tai useamman henkilön raiskaamaksi joutuminen aiheuttaa erityistä kärsimystä uhrille, on pykälän toisena ankaroitamisperusteena se, että rikoksen tekee useampi kuin yksi henkilö (HE 13/2022 vp, 107). Tekijöitä ollessa useampi kuin yksi, riittää, että joku heistä on sukupuoliyhteydessä uhrin kanssa. Rikoksumppani voi esimerkiksi pitää kiinni uhrista toisen tekijän ollessa sukupuoliyhteydessä tämän kanssa. Mikäli tekijät ovat vuoron perään tai yhtäaikaisesti sukupuoliyhteydessä uhrin kanssa, tulee ankaroitamisperuste kyseeseen silloinkin. (Ojala 2022, 156.) Ei ole merkitystä, onko kyseessä oraalinen vai anaalinen sukupuoliyhteys vai määritelmäsäännöksen tarkoittama koskettelu. (Ojala 2022, 157.)

◀ 8 / 15 ▶

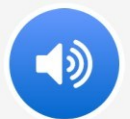

Rikoksella aiheutetaan erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä

” – 3) rikoksella aiheutetaan erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä, – –.” (RL 20:13.1,3(8.7.2022/723)).

Edellä mainittu lainaus momentin 3 kohdasta tarkoittaa lapsenraiskausta, johon liittyy erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä. Erityisen tuntuva henkinen kipu tai ruumiillinen kärsimys voi aiheutua lapsenraiskauksen seurauksena, vaikkei lapsenraiskauksessa olisi käytetty vakavaa väkivaltaa tai aiheutettu vakavaa fyysistä seurausta. (HE 13/2022 vp, 107.) Säännöksen ankaroitamisperusteessa ei ole kyse abstraktista käsillä olevasta vaarasta, vaan siitä, että tämä erityisen tuntuva henkinen tai ruumiillinen kärsimys aiheutuu nimenomaisesti käsillä olevassa tapauksessa ja sen olosuhteissa. Jokaisessa tapauksessa teko-olosuhteet arvioidaan erikseen, jolloin myös arvioidaan, milloin on kysymys erityisen tuntuvaan henkisen tai ruumiillisen kärsimyksen aiheutumisesta (Ojala 2022, 157.)

Erityistä henkistä kärsimystä lapselle voi aiheuttaa esimerkiksi se, että lapsen raiskausta joutuu seuraamaan läheinen ihminen, vaikkei hän osallistuisi itse tekoon (HE 13/2022 vp, 107). Toiseksi esimerkiksi erityisestä henkisestä tai fyysisestä kärsimyksestä voidaan katsoa tilanne, jossa lapsi joutuu raiskatuksi poikkeuksellisen pelottavalla tavalla tai pelottavassa ympäristössä: esimerkiksi lapsi viedään hänelle ennestään vieraaseen rakennukseen, jossa rajoitetaan hänen liikkumistaan tai aiheutetaan hänelle erityistä ruumiillista kärsimystä (HE 13/2022 vp, 107 ja Ojala 2022, 159).

◀ 9 / 15 ▶

Hallituksen esityksessä HE 13/2022 vp tuodaan ilmi esimerkki, jossa lapsenraiskauksen yhteydessä mahdollinen lapsesta väkivaltainen kiinnipitäminen voi jo aiheuttaa itsessään erityisen tuntuva henkistä tai fyysistä kärsimystä lapselle (HE 13/2022 vp, 124). Lapsi on lähtökohtaisesti heikommassa asemassa aikuiseen nähden ja tämä on otettava tapauskohtaisesti huomioon arvioitaessa ankaroittamisperusteita. Tämän vuoksi alle 16-vuotiaisiin kohdistuneiden tapauksien ankaroittamisperusteiden kattavat teot ovat kirjoitetaan laajempia. (HE 13/2022 vp, 124.)

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2014:85 uhrille oli aiheutunut teko-olosuhteiden osalta vain vähäisiä ruumiillisia vammoja. Tapauksessa uhrin vapaus oli kuitenkin riistetty useiksi tunneiksi ja hänet oli saatettu pelkotilaan, joka mahdollisti teon jatkumisen vastarinnan murtuessa. Uhri oli joutunut kahden tekijän kanssa useisiin sukupuoliyhteyksiin. Nöyryyttävät olosuhteet ja pitkä ajallinen kesto aiheuttivat uhrille henkistä kärsimystä ja posttraumaattisen stressireaktion, vaikka fyysiset vammat jäivätkin vähäisiksi. (Ojala 2022, 159.)

◀ 10 / 15 ▶

Raiskaus tehdään erityisen raa'alla, julmalla tai nöyryyttävällä tavalla

" – – 4) rikos tehdään erityisen raa'alla, julmalla tai nöyryyttävällä tavalla, – –." (RL 20:13.1,4(8.7.2022/723)).

Momentin 4 kohdan ankaroittamisperuste edellyttää, että tekotapa on erityisen raaka, julma tai nöyryyttävä. Ankaroittamisperusteen erityisen raaka ja erityisen julma tekotapa vastaavat törkeän pahoinpitelyn toista ankaroittamisperustetta (HE 13/2022 vp, 107). Raakuudessa painopiste on väkivallan fyysisessä karkeudessa, ja julmuus voi taas ilmetä puolustuskyvyttömään kohdistuvana väkivaltana. Erityisen nöyryyttävällä tavalla tehdyksi raiskaukseksi voidaan katsoa tilanne, jossa raiskaus tapahtuu muiden ihmisten nähden tai jossa uhria nöyryytetään muulla tavoin. (HE 13/2022 vp, 107.)

Hallituksen esityksestä HE 13/2022 vp ei suoranaisesti käy ilmi, mikä tekee tekotavasta erityisen raa'an tai julman. Arvioidessa edellä mainittua voidaan ottaa huomioon samoja ankaroittamisperusteiden piirteitä, joita on otettu huomioon arvioitaessa törkeää pahoinpitelyä (Ojala 2022, 161). Jos rikoksen tekijä on potkinut uhriaan päähän sekä kohdistanut pahoinpitelyn puolustuskyvyttömään uhriin, on tällöin törkeässä pahoinpitelyssä kyse erityisen raa'alla ja julmalla tavalla tehdystä teosta (Ojala 2022, 161).

◀ 11 / 15 ▶

Timo Ojala kertoo kirjassaan Seksuaalirikokset, että törkeän raiskauksen tekotavan raakuutta ja julmuutta arvioitaessa korostuvat käytetyn väkivallan karkeus sekä uhrille aiheutetun pelon, kärsimyksen ja kauhun aiheuttamisen ulottuvuudet (Ojala 2022, 161.) Koska törkeän lapsenraiskauksen momentin 4 kohdan ankaroittamiskriteeri on sama kuin törkeässä raiskauksessa, voidaan arvioinnissa käyttää samoja tulkintoja. Näin ollen törkeän lapsenraiskauksen tekotavan raakuutta arvioitaessa korostuvat myös teossa käytetyn fyysisen väkivallan karkeus sekä julmuuden kohdalla edellä mainitut pelon, kärsimyksen sekä kauhun aiheuttamisen ulottuvuudet uhrille.

Erityisen raaka ja julma tekotapa ovat olleet esillä törkeää pahoinpitelyä koskevassa korkeimman oikeuden ratkaisussa 2014:22, jossa tekijät olivat tehneet uhrille ruumiillista väkivaltaa. Uhri oli haettu tekopaikalle, jossa häntä oli pahoinpidelty noin kolme tuntia. Uhri oli joutunut kuristetuksi, minkä seurauksena hän oli menettänyt tajuntansa. Häntä oli lyöty mailalla tai pampulla, hänet oli riisuttu alastomaksi, hänelle oli pistetty kuristuspanta, ja hänen kätensä ja jalkansa oli sidottu ilmastointiteipillä. Lisäksi uhria oli viillelty veitsellä ja poltettu kaasupolttimella, ja hänen korvastaan oli leikattu pala saksilla. Tekovälineet olivat olleet hengenvaarallisia, ja käytetty väkivalta oli ollut ihmisarvoa alentavaa. Teko oli tehty erityisen raa'alla ja julmalla tavalla. (Ojala 2022, 162.)

◀ 12 / 15 ▶

Erityinen vahingon vaara iän tai kehitystason vuoksi

" -- 5) kohteena on lapsi, jolle rikos lapsen iän tai kehitystason vuoksi on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa tai -- " (RL 20:13.1,5(8.7.2022/723)).

Kohdan viisi "on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa" -käsitteessä on kyse abstraktisesta vaarasta (Boucht & Frände 2019, 49). Edellä mainittu käsite ei edellytä konkreettisesti erityisen vahingon aiheutumista vaan sitä, että käsillä olevasta tapauksesta tyypillisesti aiheutuu kuvattu seuraus, joka arvioidaan yleisen elämäkokemuksen perusteella (Ojala 2012, 89 ja Boucht & Frände 2019, 49). Tunnuksmerkistön täytyminen ei siis edellytä, että lapselle olisi aiheutunut tapauksen johdosta erityistä vahinkoa vaan että tyypillisesti teosta sellaista aiheutuu (Ojala 2012, 89).

Momentin 5 kohdassa ankaroittamisperuste liittyy uhrin ikään. Yleensä mitä nuorempi ja kehitysmättömämpi lapsi on kyseessä, sitä suurempi vahinko on niin ruumiillisesti kuin henkisesti. Useita vuosia 16:ta vuotta nuoremmalle lapselle sukupuoliyhteys ja useimmat seksuaaliset teot ovat yleensä omiaan aiheuttamaan sellaista vahinkoa, johon pykälässä viitataan. Tämä ei kuitenkaan poissulje sitä, etteikö myös vanhempaan lapseen kohdistuva lapsenraiskaus voisi aiheuttaa yhtä suurta vahinkoa lapsen kehitystason vuoksi. Arvioinnissa otetaan lisäksi huomioon teon tyyppi, olosuhteet ja tekijän ikä. (HE 13/2022 vp, 124–125.)

◀ 13 / 15 ▶

Lapsen tekijää kohtaan tuntema erityinen luottamus

"-- 6) rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa lapselle hänen tekijää kohtaan tuntemansa erityisen luottamuksen tai muuten tekijästä erityisen riippuvaisen asemansa vuoksi --" (RL 20:13.1,6(8.7.2022/723)).

Kohdan 6 ankaroittamisperusteessa on kyse ihmissuhteista. Jos lapsenraiskauksen tekijä on lapselle läheinen, on se yleensä erityisen vahingollista lapselle. Tämä johtuu siitä, että tilanne on omiaan aiheuttamaan ristiriitoja sekä pitkäaikaista vahinkoa lapsen kasvulle ja kehitykselle. Jos lapsi kokee rikoksen tekijää kohtaan erityistä luottamusta, olisi hänellä pitänyt olla mahdollisuus turvautua tekijään. Esimerkkejä tällaisista luotetuista henkilöistä ovat muun muassa lapsen opettaja taikka äiti- tai isäpuoli. Tällaisen suhteen vuoksi rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa. (HE 13/2022 vp, 125.) Kyseistä ankaroittamisperustetta arvioitaessa riittää, että käsillä on pelkkä vahingon vaara. Konkreettisesti siis vahinkoa ei tarvitse olla tapahtunut lapselle, vaan vahingon vaara riittää. Lisäksi myös lapsen ikä, teon luonne ja muut olosuhteet tulee huomioida, kun arvioidaan erityisen vahingon vaaran aiheutumista lapselle. (HE 13/2022 vp, 125.)

Aina rikoksentehtäjä, joka on säännöksen tarkoittamassa erityisen luottamuksen tai muuten erityisessä asemassa, ei välttämättä ole lapsen vanhempi. Rikoksentehtäjä voi olla myös kodin ulkopuolinen henkilö, joka on saavuttanut edellä mainitun aseman lapsen nähden. (HE 13/2022 vp, 125.) Tämä asema voi perustua esimerkiksi uskonnolliseen tai muihin vakaumukseen eli henkiseen sitoutumiseen. Toinen esimerkki voi olla, että lapsi on harrastuksensa johdosta riippuvainen vanhemmasta henkilöstä. Kyseeseen voisivat tulla esimerkiksi harrastuksen ohjaaja tai valmentaja. (HE 13/2022 vp, 125.)

◀ 14 / 15 ▶

Lapsenraiskauksen kokonaistörkeyden arviointi

Kuten edellä on jo mainittu, tulee ankaroittamisperusteen täyttymisen lisäksi teon olla kokonaisarvostellen törkeä, jotta teko voidaan katsoa törkeäksi lapsenraiskaukseksi. Pelkän ankaroittamisperusteen täyttyminen ei riitä siihen, että teko arvioitaisiin kokonaisuudessaan törkeäksi. Usein useamman kuin yhden ankaroittamisperusteen täyttyminen puoltaa sitä, että teko voitaisiin arvostella kokonaisuutena törkeäksi. Toki on myös tilanteita, joissa teon ilmenemistapa on niin vahingollinen taikka vaarallinen, että se voidaan arvostella kokonaisuutena törkeäksi jo yhdenkin ankaroittamisperusteen täytyessä. (Ojala 2022, 177.)

Lapsenraiskauksen kokonaistörkeyden arviointia ei suoranaisesti määritellä hallituksen esityksessä HE 13/2022 vp. Se jättää kokonaistörkeyden arvioinnin oikeuskäytännön tehtäväksi. Jokaisessa tapauksessa kokonaistörkeys arvioidaan omana tapauksenaan, missä hyödynnetään mahdollisesti aikaisempia oikeudessa tehtyjä ratkaisuja.

◀ 15 / 15 ▶

RL 20:14 § Seksuaalinen kajoaminen lapseen

1 / 8 ▶

”Joka koskettelemalla tai muulla tavoin tekee kuuttatoista vuotta nuoremmalle lapselle muun kuin 12 §:ssä tarkoitetun seksuaalisen teon, joka on omiaan vahingoittamaan tämän kehitystä, tai saa tämän ryhtymään sellaiseen tekoon, on tuomittava seksuaalisesta kajoamisesta lapseen vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Seksuaalisesta kajoamisesta lapseen tuomitaan myös se, joka tekee 1 momentissa tarkoitetun teon kuusitoista mutta ei kahdeksantoista vuotta täyttäneelle lapselle, jos tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapseen nähden.

Yritys on rangaistava.”(RL 20:14(8.7.2022/723).)

◀ 2 / 8 ▶

Säännös eroaa lapsenraiskauksen säännöksestä siten, että säännöksessä on kyse muista seksuaalisista teoista kuin sukupuoliyhteydestä. Käsite sisältää ne lapsiin kohdistuvat seksuaaliset teot, jotka ovat omiaan vahingoittamaan lapsen kasvua ja kehitystä (HE 13/2022 vp, 125). Käsite seksuaalinen teko on määritelty tarkemmin kappaleessa neljä Keskeisimmät käsitteet. Se, saako tekijä kiihotusta tai tyydytystä, ei ole tunnusmerkistön täyttymisen kannalta merkityksellistä. Seksuaalisen teon määritelmän täytyminen edellyttää, että teko on seksuaalisesti olennainen, ja tähän arviointiin vaikuttaa se, missä tarkoituksessa teko tapahtuu. (HE 13/2022 vp, 125.)

Seksuaalinen kajoaminen lapseen kattaa useita erilaisia seksuaalisia tekoja, mutta ei sukupuoliyhteyttä. Sen vuoksi enimmäisrangaistusta ei ole perusteltua säätää yhtä korkeaksi kuin esimerkiksi tapauksessa, jossa on kyse lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Kyse voi olla vaikkapa seksuaalissävyisten juttujen kertomisesta tai fyysisestä kosketuksesta. Rangaistusasteikot riippuvat teon vakavuudesta. (HE 13/2022 vp, 62.)

◀ 3 / 8 ▶

Lapsiin kohdistuvien seksuaalisten tekojen piiri on erittäin laaja sekä teot ovat hyvin moninaisia. Vaikka varmasti yleisin seksuaalinen teko, jonka tekijä kohdistaa lapseen, esittäytyy kosketteluna, löytyy seksuaalisia tekoja paljon enemmän. Alla on listattuna suorana lainauksena hallituksen esityksestä HE 13/2022 vp esimerkkejä lapsiin kohdistuvista seksuaalisista teoista:

- lapsen houkutteleva katsomaan masturbointia, yhdyntää tai pornografisia kuvia tai videoita
- pornografisten kuvien näyttäminen lapselle
- seksuaalisesti latautuneiden tapahtumien kertominen lapselle ja niistä keskusteleminen
- seksuaalisväritteisten tekstiviestien, sähköpostien, kirjeiden tai muiden viestien lähettäminen lapselle
- lapsen pyytäminen tai saaminen toimimaan seksuaalisväritteisellä tavalla (esimerkiksi saadaan lapsi pukemaan paljastavat vaatteet tai riisuutumaan alastomaksi, saadaan lapsi masturboimaan tai virtsaamaan tekijän päälle, pyydetään lasta piirtämään sukuelimiä esittäviä kuvia, valokuvataan alastonta lasta, pyydetään lasta esiintymään seksuaalisessa kuvassa, ottamaan itsestään tällaisen kuvan tai lähettämään tekijälle tällaisen kuvan)
- tekijän sukuelimen näyttäminen lapselle
- itsetydytystä tai sukupuoliyhteyttä kuvaavien eleiden esittäminen
- lapsen suuteleminen seksuaalisesti
- muussa yhteydessä normaaliin kanssakäymiseen tai lapsen hoitamiseen kuuluvat lapsen halaaminen, nostelu, syliin ottaminen, kylvettäminen ja riisuminen sekä perhepiirissä tapahtunut alasti kulkeminen, kun ne ovat tapahtuneet esimerkiksi lapsen sukuelimen seksuaalisen koskettelun tai muun seksuaalisen teon yhteydessä (HE 13/2022 vp, 126).

◀ 4 / 8 ▶

Olennaista säännöksessä on, että teko on omiaan loukkaamaan tai vahingoittamaan alle kuusitoista vuotta vanhan lapsen kehitystä. Seksuaalinen olennaisuus arvioitaisiin objektiivisesti ulkonaisesti havaittavista seikoista. (HE 13/2022 vp, 125.) Teko ei myöskään edellytä puuttumista toisen ruumiilliseen koskemattomuuteen saatikka fyysistä läheisyyttä tekijän ja uhrin välillä. Riittää, että lapsen kehitykselle koituu vaaraa. (HE 13/2022 vp, 126.)

Kaikki arviointiin liittyvät seksuaalisesti olennaiset seikat eivät välttämättä ole ulkoisesti havaittavissa. Sen vuoksi merkitystä on sillä, missä tarkoituksessa teko tapahtuu. (HE 13/2022 vp, 125.) Määritelmän piiriin eivät kuuluisi esimerkiksi lääketieteellisesti perusteltavissa olevat ja asianmukaisesti suoritettut toimenpiteet. Kokonaisarviointi on määritelmän kannalta olennaista (HE 13/2022 vp, 126).

◀ 5 / 8 ▶

Seksuaalinen kajoaminen lapseen -säännös voi myös sisältää väkivaltaa, joka kohdistuu uhriin. Säännöksen väkivalta on kuitenkin jonkin verran vähäiseksi katsottua väkivaltaa voimakkaampaa tai vaan vähäistä väkivaltaa verrattuna säännöksen törkeään muodon väkivaltaan. Säännökseen liittyvä väkivalta voi muun muassa olla tönimistä, kiinni pitämistä, vaatteiden riisumista väkisin, kaatamista, raahaamista, kämmenellä tai nyrkillä lyömistä tai potkimista. (Ojala 2022, 226.)

Rangaistavaa on myös se, että tekijä saa lapsen ryhtymään kysymyksessä olevaan tekoon (HE 13/2022 vp, 126). Seksuaaliseen tekoon ryhtyminen ei kata pelkästään tekijän ja uhrin välistä suhdetta vaan myös sellaiset teot, joissa on osallisena jokin kolmas osapuoli: esimerkiksi rikoksen tekijä saa lapsen ryhtymään seksuaaliseen tekoon kolmannen henkilön kanssa (HE 13/2022 vp, 127).

◀ 6 / 8 ▶

Lapsen ei myöskään tarvitse olla teon pääasiallisena kohteena saatikka tietoinen teosta. Esimerkkinä voisi olla tilanne, jossa lapsi näkee vanhempaansa kohdistuvan raiskauksen. Sen näkeminen vaarantaa lapsen kehitystä tavalla, jossa lapsi ei ole teon kohde. Lapsen ei välttämättä myöskään tarvitse olla tietoinen teosta, joka häneen kohdistuu. Teon voidaan silti katsoa olevan omiaan aiheuttamaan vahinkoa lapsen kehitykselle esimerkiksi silloin, kun tekijä kuvaa alle 16-vuotiaan lapsen alastonta kehoa tämän nukkuessa. (HE 13/2022 vp, 127.) Tällöin korostuu säännöksen "on omiaan" -kriteeri, eli riittää abstrakti vaara lapsen kehityksen vaarantamisesta (Ojala 2012, 89).

Jos teko ei ole omiaan aiheuttamaan vahinkoa lapsen kehitykselle, ei käsiteltävää säännöstä sovelleta. Tällaisia ovat yleisesti ottaen vähäisemmät seksuaaliviritteiset teot, kuten esimerkiksi kävelytiellä ohikulkijan huutamien loukkaavat huutelut tai jonkinlaisten loukkaavien eleiden esittäminen, jotka kohdistuvat ohikulkevaan lapseen. Edellä mainitut loukkaavat huutelut tai eleet voivat kuitenkin olla omiaan loukkaamaan lapsen seksuaalista itsemääräämisoikeutta, eli tällöin arvioitavaksi voi tulla seksuaalinen ahdistelu. (HE 13/2022 vp, 127.)

◀ 7 / 8 ▶

Välillä tekojen tulkinnassa herää ongelmia. Seksuaalisen teon määritelmä ja tunnusmerkistön täyttyminen ovat olosuhteistaan riippuvaisia. Ei voida esimerkiksi suoraan todeta, että kaikki tavat, joissa ilmenee alastomuutta, olisivat suoraan kytköksissä johonkin rikokseen. Tällainen tilanne voisi olla kyseessä vaikkapa saunoessa tai uudessa. Näissä ympäristöissä teko voi olla täysin vailla seksuaalista latausta. (HE 13/2022 vp, 127.)

Seksuaalinen kajoaminen lapseen edellyttää vastuuikärajan ylittymistä. Mikäli rikoksen tekijä on itsekin nuori ja uhri on myös lähellä 16 vuoden suojaikärajaa, voisi kysymyksessä olla ennemminkin lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Tekijän ikä voitaisiin katsoa teon moitittavuutta vähentäväksi seikaksi edellyttäen, että teko on loukannut toisen osapuolen seksuaalista itsemääräämisoikeutta. (HE 13/2022 vp, 127 ja RL 20:16.1 (8.7.2022/723.)

Aiemmin kerrotun lisäksi tekijän ollessa lapsen vanhempi tai tähän rinnastettavissa oleva henkilö täyttyy myös seksuaalinen kajoaminen lapseen, kun lapsi on 16–17-vuotias (HE 13/2022 vp, 127). Toinen momentti vastaisi muilta osin lapsenraiskauspykälän toista kohtaa. Todettakoon siis, ettei säännöksen soveltaminen edellyttäisi sitä, että tekijä asuu lapsen kanssa samassa taloudessa. Tässäkin tapauksessa tekijä voi olla vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa oleva henkilö. (HE 13/2022 vp, 124.)

◀ 8 / 8 ▶

RL 20:15 § Törkeä seksuaalinen kajoaminen lapseen

1 / 8 ▶

”Jos seksuaalisessa kajoamisessa lapseen

1) käytetään tai uhataan käyttää vakavaa henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa,

2) rikosentekijöiden lukumäärän tai muun syyn vuoksi rikoksella aiheutetaan erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä tai se tehdään erityisen nöyryyttävällä tavalla,

3) kohteena on lapsi, jolle rikos lapsen iän tai kehitystason vuoksi on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa tai

4) rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa lapselle hänen tekijää kohtaan tuntemansa erityisen luottamuksen tai muuten tekijästä erityisen riippuvaisen asemansa vuoksi

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta lapseen vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.”(RL 20:15(8.7.2022/723).)

◀ 2 / 8 ▶

Säännöksen täyttymisen kannalta teon olosuhteiden lisäksi lapsen kohdistuvan seksuaalisen kajoamisen ankaroittamisperusteet liittyvät vakavaan väkivaltaan, uhrille aiheutettuun kärsimykseen, rikosentekijöiden lukumäärään ja tekotapaan. Säännöksen soveltaminen edellyttää lisäksi, että rikos on kokonaisuutena arvostellen törkeä. (HE 13/2022 vp, 128.) Momentin toisessa kohdassa ankaroittamisperusteet täyttävien tekojen kirjo on laaja 16:ta vuotta nuorempiin henkilöihin kohdistuneiden tekojen osalta. Lapsi on yleisesti ottaen aikuiseen nähden heikommassa asemassa. Tämä pätee etenkin silloin, kun kyseeseen tulee erityinen suhde lapsen ja aikuisen välillä. (HE 13/2022 vp, 128.)

Momentin 1, 3 ja 4 kohdat vastaavat lapsenraiskauksen pykälän ankaroittamisperusteita, ja momentin 2 kohdassa tarkoitettu peruste taas vastaa törkeän seksuaalisen kajoamisen pykälän ankaroittamisperustetta (RL 20:4.1,2 (8.7.2022/723) ja HE 13/2022 vp, 128).

◀ 3 / 8 ▶

Vakavan väkivallan käyttäminen tai sellaisella uhkaaminen

” – 1) käytetään tai uhataan käyttää vakavaa henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa, – –.” (RL 20:15.1,1(8.7.2022/723)).

Säännöksen ensimmäinen ankaroittamisperuste liittyy vakavaan väkivaltaan tai sillä uhkaamiseen. Kuten törkeässä lapsenraiskauksessakin, tarkoitetaan säännöksen ankaroittamisperusteen sisältämällä väkivallalla erilaista väkivaltaa, kuin törkeän pahoinpitelyn säännöksessä säädetään. Törkeä seksuaalinen kajoaminen lapseen voi olla käsillä, vaikka teon väkivalta ei täytä törkeän pahoinpitelyn ankaroittamisperusteita. (Ojala 2022, 225–226.) Väkivalta, jota ankaroittamisperusteessa tarkoitetaan, on perusmuotoisen seksuaalinen kajoaminen lapseen -säännöstä vakavampaa väkivaltaa tai sen uhkaa. Kuten törkeässäkin lapsenraiskauksessa, voi ankaroittamisperusteen tarkoittama väkivalta olla esimerkiksi

- erityisen voimakas tai useasti toistuva nyrkillä lyöminen tai potkaiseminen päähän
- erityisen voimakas tai useasti toistuva lyöminen tylpällä esineellä
- veitsellä viiltäminen
- hengittämistä salpaava kuristaminen
- erityisen voimakas tönäisy seinää tai kovaa pintaa vasten
- erityisen kivulias raajojen vääntäminen (Ojala 2022, 226).

◀ 4 / 8 ▶

Vakavan väkivallan käyttäminen tarkoittaa siis esimerkiksi sitä, että seksuaaliseen teon yhteydessä lasta viilletään veitsellä, minkä seurauksena hänelle syntyy vamma (Ojala 2022, 227). Ankaroitamisperuste ei kuitenkaan sisällä sitä, että teko aiheuttaisi lapselle konkreettisesti vakavaa sairautta, vakavaa ruumiinvammaa taikka hengenvaarallista tilaa. Riittää siis, että teossa on käytetty voimakasta väkivaltaa lasta kohtaan. (Ojala 2022, 226.)

Uhkauksella tarkoitetaan uhkausta vakavasta tai voimakkaasta väkivallasta lasta kohtaan. Tekijä voi uhata esimerkiksi hakata lapsen henkiahieveriin tai tappaa tämän, jos lapsi ei suostu RL 20:23.2 määrittämään seksuaaliseen tekoon. Jotta ankaroitamisperuste täyttyisi, tulee uhkauksen vakavasta väkivallasta liittyä jollain tavalla seksuaaliseen tekoon. (Ojala 2022, 226–227.)

◀ 5 / 8 ▶

Rikoksentekijöiden lukumäärä tai muu syy

” – 2) rikoksentekijöiden lukumäärän tai muun syyn vuoksi rikoksella aiheutetaan erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä tai se tehdään erityisen nöyryyttävällä tavalla, – –.” (RL 20:15.1,2(8.7.2022/723)).

Kahden tai useamman tekijän uhriksi joutuminen aiheuttaa tyypillisesti erityisen tuntuva kärsimystä lapselle, minkä vuoksi 15 pykälän kohdalla on tällaista tilannetta koskeva ankaroitamisperuste (HE 13/2022 vp, 107). Momentin toisessa kohdassa voi myös olla kyseessä jokin muu syy, esimerkiksi tekotapa tai ympäristö, jonka uhriksi joutunut lapsi kokee erityisen pelottavana (Ojala 2022, 228). Pelkästään se, että tekijöitä on useampi, ei riitä tämän ankaroitamisperusteen täyttymiseen.

Erityisen tuntuva henkinen kipu tai ruumiillinen kärsimys voi aiheutua seksuaalisen teon seurauksena, vaikkei itse teossa olisi käytetty vakavaa väkivaltaa tai aiheutettu vakavaa fyysistä seurausta (Ojala 2022, 228). Kuten edellä mainitussa törkeää lapsenraiskausta käsittelevässä kohdassa todetaan, tässäkin ankaroitamisperusteessa ei ole kyse abstraktista käsillä olevasta vaarasta. Kyse on siitä, että erityisen tuntuva henkinen tai ruumiillinen kärsimys aiheutuu nimenomaisesti käsillä olevassa tapauksessa ja sen olosuhteissa. (Ojala 2022, 228–229.)

◀ 6 / 8 ▶

Jokaisessa törkeää seksuaalista kajoamisesta lapseen koskevassa tapauksessa teko-olosuhteet arvioidaan erikseen, jolloin myös arvioidaan, milloin on kysymys erityisen tuntevasta henkisen tai ruumiillisen kärsimyksen aiheutumisesta. Näitä arvioitaessa ei ole välttämätöntä olla juuri lääketieteellistä selvitystä siitä, että tällainen henkinen tai ruumiillinen kärsimys on aiheutettu. Edellä mainittujen kvalifiointiperusteiden tuntuvuus määrittellään enemminkin teko-olosuhteiden kuin itse uhrin henkilökohtaisten kokemusten perusteella. (Ojala 2022, 229.)

Törkeässä seksuaalisessa kajoamisessa lapseen erityistä henkistä kärsimystä lapselle voi aiheuttaa esimerkiksi se, että lapseen kohdistuvaa seksuaalista tekoa seuraa lapselle tuntematon ihminen, vaikkei tämä ulkopuolinen henkilö osallistuisi itse tekoon (Ojala 2022, 228). Toiseksi esimerkiksi erityisestä henkisestä kärsimyksestä voidaan katsoa tilanne, jossa lapsi joutuu seksuaalisen teon kohteeksi poikkeuksellisen pelottavalla tavalla tai pelottavassa ympäristössä: esimerkiksi tekijä tarjoaa lapselle kyydin ajoneuvollaan ja ajaa tämän syrjäiseen, lapselle tuntemattomaan paikkaan, jossa tekee lapselle seksuaalisen teon (Ojala 2022, 230).

Nöyryyttäminen voi tapahtua fyysisesti tai sanallisesti (Ojala 2022, 233). Toki ankaroitamisperusteen tarkoittama nöyryyttäminen voi tapahtua muullakin tavalla kuin fyysisesti tai sanallisesti, kuten jos tekijä tekee lapselle seksuaalisen teon lapsen läheisen ihmisen nähden (Ojala 2022, 231).

◀ 7 / 8 ▶

Useimmiten fyysisesti tapahtuva nöyryytys näkyy arvioitaessa tunnusmerkistöjen täyttäviä tekoja. Kuitenkin sanallisesti tehty erityisen nöyryyttävä teko voi olla esimerkiksi sellainen, jossa tekijä saa voimakkailla sanallisilla ilmaisuillaan lapsen tuntemaan syyllisyyttä sekä tekijä voimakkailla ilmaisuillaan sanallisesti syyllistää lasta seksuaalisen kajoamisen tapahtumasta. (Ojala 2022, 232–233.) Alla esimerkkejä fyysisesti tapahtuneesta erityisen nöyryyttävästä teosta:

- Tekijä virtsaa tai kakkaa lapsen suuhun tai tämän päälle.
- Tekijä sotkee lapsen virtsalla tai ulosteella.
- Tekijä saa lapsen virtsaamaan tämän päälle lapsen pelkotilan vuoksi tai tekijän uhkauksen seurauksena.
- Lapsi sidotaan kiinni sadomasokistisen toiminnan kohteeksi tai muuten pakotetaan sadomasokistiseen toimintaan.
- Sadomasokistisen toiminnan yhteydessä lasta ruoskitaan.
- Tekijä saa pakottamalla lapsen kohdistamaan tekijään sadomasokistisia toimenpiteitä. (Ojala 2022, 232.)

Kohta 1 on käsitelty tämän alaluvun alussa siitä huolimatta, että sisältö on sama kuin törkeässä raiskauksessa. Kohtien 3 ja 4 avaaminen ei olisi tuonut tälle työlle lisäarvoa, minkä vuoksi ne on jätetty käsittelemättä. Soveltamisen osalta viitataan siihen, mitä edellä on kerrottu.

◀ 8 / 8 ▶

RL 20:16 § Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

1 / 8 ▶

”Jos lapsenraiskaus tai seksuaalinen kajoaminen lapseen, ottaen huomioon lapsen ja tekijän ikä ja kypsyys, osapuolten suhde sekä muut teko-olosuhteet, on kokonaisuutena arvostellen rikoksen vakavuutta vähentävien seikkojen vallitessa tehty, rikoksentekijä on tuomittava lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos teko on toteutettu 1 §:n 2 momentin 1-3 kohdassa tai 3 § 2 momentin 1-3 kohdassa tarkoitetulla tavalla.” (RL 20:16 (8.7.2022/723).)

◀ 2 / 8 ▶

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö käsittää lapsenraiskauksen ja seksuaalisen kajoamisen tunnusmerkistön täyttäviä tekoja, jotka on tehty kokonaisuutena arvostellen rikoksen vakavuutta vähentävien seikkojen vallitessa. Pykälässä otetaan huomioon tekijän ja lapsen ikä, kypsyys, muut teko-olosuhteet sekä osapuolten suhde. (RL 20:16 (8.7.2022/723).)

Säännös koskee seksuaalisen kajoamisen ja lapsenraiskauksen tunnusmerkistöjen täyttäviä tekoja (RL 20:16 (8.7.2022/723)). Lapsen kohdistuneessa seksuaalisessa hyväksikäytössä nämä teot tulee olla tehty sellaisissa olosuhteissa, joissa teot on perusteltua tuomita matalammalla rangaistusasteikolla ja vähemmän ankaralla rikosnimikkeellä (HE 13/2022 vp, 128).

Säännöstä sovelletaan alle 16-vuotiaisiin. Lähtökohtaisesti säännöksessä ei ole tiukkaa alaikärajaa. Tämä tarkoittaa sitä, että säännöksessä ei määritellä ikää, jota nuorempiin kohdistuviin tekoihin säännös ei soveltuisi. Kuitenkaan säännöstä ei lähtökohtaisesti sovelleta alle kaksitoistavuotiaisiin. (HE 13/2022 vp, 129.)

Vähimmäisrangaistus on sama kuin seksuaalinen kajoaminen lapseen -pykälässä eli vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta vankeutta. Säännös koskee lapsenraiskauksen ja seksuaalisen kajoamisen tunnusmerkistön täyttäviä tekoja olosuhteissa, joissa ne on perusteltua tuomita matalammalla rangaistusasteikolla. Mikäli kyseeseen tulisikin vähemmän ankara rikosnimike, ei säännöksen tekoja tule pitää vähäisempinä tekoina (HE 13/2022 vp, 128.)

◀ 3 / 8 ▶

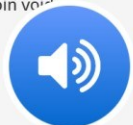

Kypsyys ja suhde sekä muut teko-olosuhteet

Säännöksen ensimmäisessä momentissa todetaan: "kokonaisuutena arvostellen rikoksen vakavuutta vähentävien seikkojen vallitessa tehty" (RL 20:16.1 (8.7.2022/723)). Tämä tarkoittaa sitä, että säännöksen soveltamisala on varsin rajattu (HE 13/2022 vp, 129). Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä sovelletaan silloin, jos lapsenraiskaus (RL 20:12 (8.7.2022/723)) tai seksuaalinen kajoaminen lapseen (RL 20:14 (8.7.2022/723)) on tapahtunut, mutta se on tehty sellaisten seikkojen vallitessa, jotka vaikuttavat vähentävästi teon kokonaisarviointiin (RL 20:16 (8.7.2022/723)) ja HE 13/2022 vp, 129). Vähentäviksi seikoiksi voidaan esimerkiksi katsoa rikoksen tekijän ja uhrin välinen vähäinen ikäero tai seurustelusuhde (HE 13/2022 vp, 129).

Ensimmäisessä momentissa todetaan, että kokonaisarvostelussa tulee ottaa huomioon tekijän ja lapsen ikä, kypsyys ja suhde sekä muut teko-olosuhteet. Suoranaisesti säännöksessä ei ole yksityiskohtaisesti lueteltu kokonaisarviointiin vaikuttavia olosuhteita, vaan säännös antaa tilaa näiden huomioimiseen (HE 13/2022 vp, 128–129.) Jos esimerkiksi osapuolten kypsyys- ja ikäero ovat vähäisiä tilanteessa, jossa on kyseessä vähäinen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaus, voi lapsen seksuaalisen hyväksikäytön säännöstä soveltaa (HE 13/2022 vp, 129).

Säännöstä soveltaessa edellytetään lapselta kykyä arvioida seksuaaliseen tekoon osallistumisen vaikutuksia. Edellä mainittu arviointikyky tulee näkyä lapsen kypsyyden puolelta, joka arvioidaan tapauskohtaisesti. Lisäksi säännöstä sovellettaessa on huomioitava vapaaehtoisuus ja se, millä tavalla lapsi on ilmaissut suostumuksensa tekoon. (HE 13/2022 vp, 129.) Lapsen suostumuksen antamisella on merkitystä siinä, mitä pykälää tullaan soveltamaan. On siis erittäin tärkeää muistaa, että vaikka teko täyttäisi lapsenraiskauksen tai seksuaalisen kajoamisen lapsen tunnusmerkistön, ei lapsen suostumus poista teon tunnusmerkistön mukaisuutta. Tällöin voidaan mahdollisesti soveltaa lapsen seksuaalisen hyväksikäytön pykälää.

◀ 4 / 8 ▶

Jotta sovellettaisiin lapsen seksuaalisen hyväksikäytön pykälää, teon hetkellä lapsen tulee ymmärtää tahtonsa merkitys eli suostumuksensa tekoon (Korkka-Knuts ym. 2020, 242–243). Suostumuksen myötä tunnusmerkistön mukaisen teon voitaisiin katsoa olleen tehty vähentävien seikkojen vallitessa, mutta tapauskohtaisesti. Lapsen tulee ymmärtää, että odotettavissa on hänen oikeushyvänsä loukkaaminen ja mitä oikeushyvän loukkaaminen merkitsee (Korkka-Knuts ym. 2020, 242–243.)

Seksuaalisen hyväksikäytön säännöstä arvioitaessa voi myös olla merkitystä seksuaalisen teon voimakkuudella, laadulla ja kestolla (HE 13/2022 vp, 129). Esimerkki teon kestosta voisi olla, jos lapseen kohdistettu teko olisi lyhytkestoinen. Tämä saatetaan nähdä teon vakavuutta vähentävänä seikkana, jolloin saatetaan soveltaa lapsen seksuaalisen hyväksikäytön pykälää. Pykälää voidaan soveltaa, vaikka teko toistuisi kerran tai olisi toistuvaa. Tällöinkin teon on oltava kokonaisuutena arvostellen rikoksen vakavuutta vähentävien seikkojen vallitessa tehty. (HE 13/2022 vp, 129.)

◀ 5 / 8 ▶

Esimerkiksi voidaan katsoa tilanne, jossa seksuaalisen teon kohteena oleva lapsi on iältään lähes 16-vuotias eikä ole merkkejä siitä, että häneltä puuttuisi vapaaehtoisuus. 17 §:n rajoitussäännös ei kuitenkaan vanhemman osapuolen kypsyden tai iän vuoksi aivan sovellu tilanteen arviointiin. Kyseessä voi olla suhde, jonka molemmat osapuolet kokevat seurusteluksi. Tällaista suhteessa ollutta seksuaalista tekoa on syytä pitää vähemmän moitittavana kuin esimerkiksi RL 20:12 § tai RL 20:14 §. Vaikka teko on vähemmän moitittava, tulee siitä seurata rangaistus lapsen kehitykselle aiheutuvan vaaran vuoksi. (HE 13/2022 vp, 129.)

Toiseksi esimerkki tilanteeksi pykälän soveltuvuudesta voitaisiin katsoa tilanne, jossa rikosentekijä, henkilö X, on lapsenraiskauksen tunnusmerkistön täyttävän teon hetkellä iältään verrattain nuori, kuitenkin rikosoikeudellisen vastuuikärajan ylittänyt henkilö. Rikoksen kohde, henkilö Y, taas on lähellä 16 vuoden ikää eli suojaikärajaa. (HE 13/2022 vp, 123 ja 128.) Vaikka henkilö X on iältään rikosoikeudellisessa vastuussa, joissain tapauksissa voi olla syytä arvioida sitä, onko tekijän nuoren iän vuoksi tarpeen tuomita henkilöä X lapsenraiskauksesta vai sen sijaan lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä.

◀ 6 / 8 ▶

Säännöksen soveltaminen

Ikäkysymyksestä puhuttaessa on huomioitava, että lapsen ollessa alle 12-vuotias ei lapsen seksuaalisen hyväksikäytön pykälää voida soveltaa RL 20:12§ tai RL 20:14§ sijaan. Alle kahdentoista vuoden iässä lapsen seksuaalinen kehitys on korkeintaan vasta alkuvaiheessa, jonka vuoksi esimerkiksi lapsella ei ole kypsyytensä puolesta kykyä arvioida seksuaaliseen tekoon osallistumisen vaikutuksia (HE 13/2022 vp, 129). Kahdentoista vuoden ikäraja on toki suhteellinen, sillä kehitys on jokaisella lapsella yksilöllistä. Poikkeustapaukseksi voidaan katsoa olosuhteiden mukaan tilanne, jossa seksuaaliset teot tehdään kokeilunomaisina ja teot ovat vähäisiä. Tämän kaltaisessa poikkeustilanteessa lapsi on täyttänyt jo kaksitoista vuotta ja tekijäkin on iältään vielä lähellä suojaikärajaa eli 16 vuoden ikää. (HE 13/2022 vp, 129.)

Alle 16-vuotias henkilö ei välttämättä osaa itse arvioida omaa kykyänsä osallistua tai harkita osallistumista seksuaaliseen tekoon. Vanhemmalla osapuolella voi kypsyytensä vuoksi olla henkinen valta-asema lapseen. Tapauskohtaisessa arvioinnissa tulee siis arvioida lähtökohtaisesti sitä, onko lapsi voinut ilmaista tai muodostaa tahtoaan seksuaaliseen tekoon osallistumisesta. (HE 13/2022 vp, 129.)

◀ 7 / 8 ▶

Tulkittaessa pykälän kolmatta kohtaa on huomioitava, että lapsen seksuaalisen hyväksikäytön pykälää ei siis sovelleta silloin, kun kyseessä on 1§:n 2 momentin 1–3 kohdan pykälä taikka 3§:n 2 momentin 1–3 kohdan pykälä. Säännöstä ei voida soveltaa, jos teko toteutetaan edellä mainittujen pykälien kohtien tavalla. (RL 20:16.3 (8.7.2022/723).) Tämä tarkoittaa sitä, että jos teossa on käytetty väkivaltaa tai väkivallan uhkaa tai hyväksikäytetty uhrin avutonta tilaa taikka asianomistajan suostumuksen ilmaus puuttuu, ei teko ole silloin tehty 16 §:n 1 momentin tarkoittamalla vakavuutta vähentävien seikkojen vallitessa. (RL 20:16.1 ja 3 (8.7.2022/723).)

◀ 8 / 8 ▶

RL 20:17 §

Rajoitussäännös

1 / 8 ▶

”Lapsenraiskauksena, seksuaalisena kajoamisena lapseen tai lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä ei pidetä tekoa, joka ei loukkaa kohteen seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja jonka osapuolten iässä sekä kypsyydessä ei ole suurta eroa.” (RL 20:17 (8.7.2022/723)).

◀ 2 / 8 ▶

Säännöstä voidaan soveltaa silloin, kun teko ei loukkaa teon kohteena olevan henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja tekijän ja kohteen iässä sekä kypsyydessä ei ole suurta eroa. Jos esimerkiksi kaksi henkilöä ovat iältään ja ikäänsä nähden kehitysvaiheiltaan lähellä toisiaan, ei säännöksen määrittelemää suurta eroa ole. (HE 13/2022 vp, 130.) Säännöksen tarkoitus on mahdollistaa nuorten välinen seurustelu sekä heidän välisensä vapaaehtoisuuteen perustuva seksuaalinen kanssakäyminen sekä vapaaehtoiset seksuaaliset teot (Ojala 2012, 117 ja HE 13/2022 vp, 130).

Säännöksessä yhtenä keskeisenä asiana on se, ettei teko loukkaa kohteen seksuaalista itsemääräämisoikeutta (RL 20:17 (8.7.2022/723) ja HE 6/1997 vp, 161). Seksuaalisella itsemääräämisoikeudella tarkoitetaan sitä, että henkilöllä on oikeus päättää itse seksuaalisesta käyttäytymisestään. Lisäksi on tärkeää, ettei yksilö toiminnallaan loukkaa toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta. (HE 6/1997 vp, 161.)

◀ 3 / 8 ▶

Seksuaalinen itsemääräämisoikeus on oikeushyvä, joka on välillisesti palautettavissa myös perusoikeuksiin. Perustuslain mukaan näitä ovat henkilökohtainen vapaus, koskemattomuus ja turvallisuus (Suomen perustuslaki (731/1999) 2 luku 7 §). Nykyään seksuaalinen itsemääräämisoikeus suojelee yksilöä valtion liialta lainsäädännölliseltä puuttumiselta ja muiden yksityishenkilöiden suorittamilta loukkauksilta (Kimpimäki 1998, 21).

Rajoitussäännöksen soveltumisessa tulee ottaa huomioon myös osapuolten välinen suhde. Mikäli kyseessä on seurustelusuhde tai muu läheinen suhde, on selvää, että toista kohtaan voi tulla tunteita. Seurustelusuhdetta ei edellytetä. Lyhytaikainen tuttavuus ei välttämättä takaa 16:ta vuotta nuoremmalle henkilölle luottamusta tai muita edellytyksiä päättää seksuaaliseen tekoon ryhtymisestä tasavertaisista lähtökohdista. Vahingon riski nuoremmalle osapuolelle ei ole automaattisesti pienempi, vaikka kyseeseen tulisikin seurustelusuhde tai muu läheinen suhde, koska suhteiden laatu ja merkitys vaihtelevat. Lisäksi asianosaiset voivat olla epätasavertaisessa asemassa. Sillä on merkitystä, onko henkilö itse kokenut osallistuneensa sukupuoliyhteyteen tai seksuaaliseen tekoon omasta tahdostaan. Tekoa ei kuitenkaan arvostella yksinään tällä perusteella. (HE 13/2022 vp, 131.)

◀ 4 / 8 ▶

Säännöksessä tarkoitettu osapuolten ikä

Hallituksen esityksessä HE 13/2022 vp ei suoranaisesti mainita tarkkaa ikäeroa säännöksen soveltamiseen. Pykälä jättää tapauskohtaisesti varaa arvioida kummankin osapuolen ikäeroa ja henkistä kypsyyttä suhteessa toisiinsa. Kohteen ikä on merkityksellinen arvioinnissa. Hallituksen esityksessä tuodaan ilmi se, että mitä nuorempi lapsi on kyseessä, sen pienempää ikäeroa säännöksen soveltuminen edellyttää. (HE 13/2022 vp, 130.)

Lähtökohtana säännöksen soveltuvuudessa on se, ettei säännös sovellu lapsen ollessa enintään noin kaksitoistavuotias. Tämän ikäisen lapsen seksuaalinen kehitys on niin alkuvaiheessa tai se ei ole alkanut, jolloin teko on omiaan aiheuttamaan vaaraa lapsen kehitykselle. Säännöstä voidaan taas soveltaa lapsen ollessa noin 15-vuotias, kun ikäero vanhempaan osapuoleen on enintään viisi vuotta. Jos lapsi on nuorempi kuin 15 vuotta, tulee osapuolten ikäero olla pienempi kuin edellä mainittu. (HE 13/2022 vp, 130.)

Hallituksen esitys HE 13/2022 vp kuitenkin mainitsee poikkeuksena nuorten väliset kokeilunomaiset teot, joissa kohde on jo kaksitoistavuotias ja tekijä noin viisitoistavuotias. Kokeilunomaisten tekojen on oltava vähäisiä, minkä lisäksi tulee ottaa huomioon teko-olosuhteet. Myöskään osapuolten kypsyydessä ei saa olla suurta eroa, jotta säännöstä voitaisiin soveltaa. (HE 13/2022 vp, 130.)

◀ 5 / 8 ▶

Säännöksessä tarkoitettu kypsyyys

Kypsyydellä säännöksessä tarkoitetaan henkistä ja ruumiillista kypsyyttä. Henkinen kypsyyys, joka katsotaan olennaisemmaksi kuin ruumiillinen, tarkoittaa lapsen henkistä seksuaalista kehitystä. Tämä tarkoittaa kykyä ymmärtää seksuaalisen kanssakäymisen vaikutuksia sekä päätöksentekokykyä. Lapsen päätöksentekokyvyllä tarkoitetaan lapsen kykyä tehdä päätöksiä, kun lapsi on häntä vanhemman henkilön vaikutuksen alaisena. (HE 13/2022 vp, 131.)

Molempien osapuolten tulisi osata päättää osallistumisesta sukupuoliyhteyteen tasavertaisista lähtökohdista, jotta henkistä kypsyyttä voitaisiin pitää sopivana säännöksen soveltamiseksi. Jos näin ei ole, on osapuolten henkinen kypsyysero liian suuri. Tällöin teko on vaaraksi nuoremman osapuolen kehitykselle, vaikka tämä ilmaisikin tahtonsa osallistua tekoon. Kypsyyseron voidaan siis katsoa olevan liian suuri, jos ikäero on huomattavan suuri osapuolten välillä. Toki jokaisessa näissäkin arvio tehdään tapauskohtaisesti. (HE 13/2022 vp, 131.)

Hallituksen esityksessä HE 13/2022 vp ilmaistaan, että lähtökohtaisesti alle 16-vuotiaille lapsille ei ole aikuisiin verrattuna kehittynyt samoja valmiuksia arvioida sitä, milloin seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukataan. Tämän vuoksi teon luonteella on merkitystä. Jos kyseessä on esimerkiksi sukupuoliyhteys tai muu sitä lähellä oleva seksuaalinen teko, lapselta vaaditaan enemmän kykyä ymmärtää teon merkitystä kuin jos teko olisi esimerkiksi kevyttä koskettelua vaatteiden päältä tai suuteleminen. (HE 13/2022 vp, 131.)

Joillekin nuorille on täysin normaalia tutustua yhteisymmärryksessä seksuaalisuuteensa seksuaalisiin teoihin. Tämmöisiä tekoja voivat muun muassa olla toisen nuoren kanssa suuteleminen, sukupuolielinten hyväily ja sukupuoliyhdyntään harrastaminen. Ylipäätään seksi kuuluu osaksi nuorten seksuaalioikeuksia, jotka ovat yksi lähtökohta nuorten seksuaalikasvatuksessa. (Oinonen & Susineva 2021, 18.)

◀ 6 / 8 ▶

Olosuhteet, joissa henkilö ei ole voinut muodostaa tai ilmaista tahtoaan

Säännöksessä on hyvä huomioida, että teko on rangaistava, jos toinen osapuoli ei anna suostumustaan siihen. Jos suostumusta ei anneta eikä vapaaehtoisuutta ilmaista, loukataan kohteen seksuaalista itsemääräämisoikeutta. (Ojala 2012, 117.) Säännöksen soveltavuudessa arvioidaan lapsen vapaaehtoisuuden ilmaisun tai lapsen aloitteellisuuden lisäksi lapsen kykyä ymmärtää seksuaalisen kanssakäymisen merkitys. Lapsen on riittävällä tasolla ymmärrettävä seksuaalisen kanssakäymisen merkitys eli se, että hänen seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan tullaan loukkaamaan. (HE 13/2022 vp, 131.)

Lapsen itsemääräämisoikeuden loukkaamattomuuden arvioinnissa tulee ottaa huomioon myös se, ettei siihen ole vaikutettu epäasiallisin keinoin, kuten lasta taivuttelemalla, painostamalla tai muuten epäasiallisesti ohjailemalla seksuaaliseen tekoon. Lisäksi arvioinnissa tulee antaa merkitystä osapuolen väliselle suhteelle, henkilökohtaisille ominaisuuksille ja seksuaalisen teon muille olosuhteille. (HE 13/2022 vp, 131.)

◀ 7 / 8 ▶

Raiskauspykälässä on tuotu esiin, milloin osallistuminen sukupuoliyhteyteen ei ole vapaaehtoista, ja näitä seikkoja voidaan käyttää apuna, kun arvioidaan sitä, onko lapsi ilmaissut vapaaehtoisuutensa seksuaaliseen kanssakäymiseen, mikä on yksi rajoitussäännöksen soveltamisen edellytyksistä. Täytyy toki muistaa, että tämä ei ole ainoa kriteeri. Lapsen osallistumista sukupuoliyhteyteen ei voida pitää vapaaehtoisena, jos hän ei ole voinut muodostaa tai ilmaista tahtoaan tiedottomuutensa, sairautensa, vammaisuutensa, pelkotilansa, voimakkaan päihtymystilansa, heikentyneen tajunnantilansa, tilanteen äkillisyyden, erityisen valta-aseman vakavan väärinkäytön tai muun näihin rinnastettavan syyn vuoksi. Kyvyttömyyttä ei edellytetä, vaan riittää, että lapsi ei ole voinut muodostaa tai ilmaista tahtoaan. Arvioinnissa ei myöskään ole merkitystä sillä, mikä vaikutus näillä olosuhteilla on kykyyn puolustautua, koska suostumuksen puuttumiseen perustuvassa mallissa henkilöltä ei vaadita aktiivisia toimia tällaiseen. (Ojala 2022, 118.)

Tulkittaessa tekoa on otettava huomioon, että uhria koskevilta olosuhteista ei vaadita lapsen osalta sellaista avutonta tilaa, joka johtaisi kykenemättömyyteen tahdon muodostamiseen tai ilmaisuun. Edellä mainitut olosuhteet johtavat siihen, että henkilön kyky on siinä määrin heikentynyt, että hänen mahdollisuutensa vapaaehtoiseen päätöksentekoon ovat riittävästi alentuneet. (Ojala 2022, 119.)

◀ 8 / 8 ▶

